

O RJEČNIKU I NJEGOVOJ ISKORISTIVOSTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA

Neda Borić *

Arhitektonski fakultet, Zagreb

U ovom se članku nastoji upozoriti na vrijednost integriranja rječnika u nastavu stranog jezika. Rječnik se promatra s obzirom na njegove karakteristike i ograničenja; on je prvenstveno proizvod interakcije lingvističkih istraživanja na području leksikologije i semantike te leksikografske metodologije u sklopu sve izraženijih mogućnosti suvremene kompjutorske tehnologije. Nastoji se također upozoriti na korisnost razvijanja strategije korištenja rječnika kao svjesne aktivnosti čiji potencijal tek treba istražiti, iako je već i sada jasno da vještina korištenja rječnika mijenja i produbljuje korisnikovu percepciju o značenju i organizaciji leksika. Budući da je rječnik dio referentne literature, vještina njegova korištenja osobito može koristiti studentima/budućim stručnjacima u nastavi *ESP-a/EAP-a*.

Ključne riječi: rječnik, strategija učenja vokabulara, nastava

UVOD

Noviji smjerovi razvoja u leksikografiji potaknuti sofisticiranim napretkom kompjutorske tehnologije, dostupnošću golemih korpusa primjera za analize te lingvističkim istraživanjima na području semantike i leksikologije rezultirali su ekspanzivnom produkcijom brojnih vrsta rječnika, koji zadovoljavaju zahtjeve tržišta prema raznim kriterijima kao što su: dobne skupine korisnika, stupanj njihove jezične kompetencije (od početnika u učenju stranog jezika do izvornih govornika), potrebe raznih struka i njihovih nazivlja, potrebe za strukturalno specifičnim rječnicima (s obzirom na tematska ili leksička područja koja se obrađuju, način organizacije informacija i sl.) itd. Time se postupno mijenja tradicionalna predodžba javnosti o tome kako je svaki rječnik manje-više isti te sadrži uglavnom samo objašnjenja i ekvivalent značenja koje se traži (ako se radi o dvojezičnom rječniku), te objašnjenja i eventualno sinonime (u slučaju jednojezičnog rječnika).

Rječnik je, naravno, mnogo više od toga. Unatoč znatnom napretku na području leksikografije, tako savršen rječnik koji bi potpu-

no zadovoljio potrebe korisnika ne postoji. Još u 18. st. engleski leksikograf Samuel Johnson ističe:

No dictionary of a living tongue can ever be perfect, since while it is hastening to publication, some words are budding, and some fading away.

(prema Aitchinson, 1994:11)

Problem nije, prema dr. Johnsonu, samo fleksibilna i otvorena lista leksičkih jedinica koje neprestano utječu na jezični sustav i mijenjaju ga, nego prvenstveno semantička slojevitost raznih aspekata određenih jezičnih pojavnosti na razini složenih jezičnih znakova u sklopu njihovih sintagmatskih i paradigmatičkih relacija, koje je iz našeg fleksibilnog "mentalnog leksikona"¹ teško, ako ne i nemoguće u potpunosti pretočiti u pisani oblik – rječnik / knjigu uobičajenim načinima leksikografske obrade. Naš mentalni leksikon nije čvrsto determiniran, nego je fleksibilan i elastičan u pogledu primanja novih informacija o jeziku, ali je i isto-

dobno kreativan u pogledu interpretacije značenja, mijenjanja, modificiranja i adaptiranja postojećih informacija i *ad hoc* obogaćivanja mentalnog leksikona novim informacijama. On sadrži neusporedivo veću količinu informacija o svakom leksemu zahvaljujući našem znanju o jeziku i svijetu, nego što se to može prikazati unutar rječnika/knjige. Slijedom dosadašnjih spoznaja kognitivne semantike čini se da odnosi između semantički srodnih leksema te hijerarhijsko strukturiranje značenja sa središnjim pojmom prototipa, kao okosnicom u njegovu objašnjavanju, zasigurno imaju presudnu ulogu u njegovoj strukturi, ali i nevjerojatnoj brzini i preciznosti pomoću kojih se izvlače informacije iz te gigantske prirodne organizacije podataka o jeziku.² Pisani rječnik organiziran je na sasvim drugačijoj osnovi od našeg prirodnog mentalnog leksikona, i formalno i sadržajno. Leksemi su tretirani izolirano jedni od drugih, osobito u odnosu na druge lekseme kojima pripadaju po semantičkoj srodnosti, tj. nisu dovoljno semantički izdiferencirani ili hijerarhijski razlikovani (često zbog definicija koja su preširoke, pa ne uključuju načela tipičnih elemenata značenja), a ponekad nisu ni jasnije determinirani frekvencijom upotrebe, a čini se da su upravo sve te značajke jedno od temeljnih načela funkcioniranja mentalnog leksikona.³

Ipak, područje leksikografije danas odlikuju značajna poboljšanja i inovacije. Treba izdvojiti Collinsov rječnik (*Collins COBUILD English Language Dictionary*), koji donosi novinu u odnosu na tradicionalne rječnike, osobito u pogledu tipičnih elemenata koji čine značenje riječi kao i u pogledu izbora riječi kojima se definiraju značenja riječi, a koje su uzete iz svakodnevnoga govornog jezika, što pridonosi jasnoći definicija.

Unatoč vrijednim i značajnim pomacima u metodologiji izrade rječnika, dominantan problem još uvijek jest kako omogućiti efikasnu i ekonomičnu kompilaciju podataka koji bi korisnicima učinkovito približili semantičku slojevitost nekog leksema unutar njegovih aktualnih i potencijalnih realizacija te ga uputili na ispravnu jezičnu produkciju.

Tradicionalno rječnici opisuju značenja, ali ga ne strukturiraju prema već navedenim načelima (pa time uglavnom samo omogućuju proces dekodiranja), niti daju uvid u kolokacijski potencijal riječi, a stvarna bi korist bila uputiti korisnike u ispravnu produkciju, a to prvenstveno znači znati kada i u kojem kontekstu upotrijebiti određeno značenje leksema, s kojim leksemima se određeni leksem može prirodno udruživati te u kojoj hijerarhijskoj i distinktivnoj relaciji određeni leksem stoji u odnosu na ostale semantički srodne lekseme. Neka izdanja novijih tipova rječnika, tzv. *production dictionaries* (npr. *Longman – Language Activator – The World's First Production Dictionary*) ili specijalizirani kolokacijski rječnici (npr. *The BBI Combinatory Dictionary of English: A guide to Word Combinations – Benson* i sur., 1986) izrađeni su s tim ciljem. U prvom slučaju inovativni pomak svakako je jednostavnost i jasnoća definicija te grupiranje leksema prema zajedničkim semantičkim obilježjima s finijim razlikovnim značenjskim obilježjima svakog pojedinog leksema unutar tog općeg okvira. U drugom slučaju inovativni pomak predstavlja svijest o potrebi uvida u dopuštenu kolokabilnost leksema, dok mana ipak ostaje nedovoljan broj uključenih natuknica kao i problem razlikovanja kolokacija od slobodnih kombinacija. O nedovoljnoj semantičkoj izdiferenciranosti kao i odsustvu uvida u dopuštenu kolokabilnost pojedinih leksema kao glavnih nedostataka postojećih rječnika slikovito govori Aitchison (1994:13) citirajući riječi Fođora:

“... one popular dictionary (COD) suggests that the verb *paint* means ‘cover surface of (object) with paint’. But ‘If you knock over the paint bucket, thereby covering the surface of the floor with paint, you have not thereby painted the floor’.”

ili:

“Furthermore, why don't people wear rancid socks? Or eat rank eggs? There is nothing to suggest that this is abnormal in the *Longman Dictionary of the English Language (LDEL)*. It defines the word *rancid*

as having a rank smell or taste' with rank in turn defined as 'offensive in smell or flavour, esp. rancid'. This suggests that one ought to be able to attach both words to dirty socks or cow dung or bad eggs. Yet it would sound very odd to say 'Alphonse was ashamed of his rancid socks' or Mary's egg was rank'."

Unatoč navedenim ograničenjima, rječnik je vrijedan izvor brojnih podataka o jeziku i potencijal njegove iskoristivosti u nastavnom procesu tek treba istražiti, ali se čini već i sada da ga kao svjesnu aktivnost treba poticati.⁴ Ovaj rad nastoji upozoriti na potencijal primjene rječnika u nastavi engleskog jezika za potrebe struke na nefilološkim fakultetima, iako se opće postavke iznesenog mogu podjednako uspješno primijeniti na sve ostale situacije učenja stranog jezika. Ovdje, prvenstveno, mislimo na razvijanje vještine korištenja kvalitetnih jednojezičnih rječnika (općih i terminoloških) stoga što se njihovim korištenjem ipak dobiva jasniji uvid u značenja pojedinih leksema te stoga što su u njihovo korištenje očito uključeni dublji kognitivni procesi za koje se može pretpostaviti da omogućavaju kvalitetnije usvajanje materijala. Nema, ipak, razloga da se rad na jednojezičnom rječniku ne upotpuni uvidom u dvojezični rječnik, kao i u kolokacijski rječnik. Raznolikost prezentiranih izvora može samo pridonijeti kvalitetnijem radu i jasnijem uvidu u mehanizme funkcioniranja leksika. Dvojezični će rječnik stoga pružiti vrijedne spoznaje na kontrastivnoj osnovi, a kolokacijski će rječnik otvoriti nove vidike u pogledu dopuštenih kombinacija leksema.

Rječnik kao integralan dio nastavnog procesa

U razmišljanjima o opravdanosti korištenja rječnika u nastavi treba poći od temeljnih pitanja: u kojoj mjeri i na koje načine rječnik može postati korisno pomagalo u nastavnom procesu? Znaju li korisnici što sve u rječnicima mogu pronaći? Znaju li se snalaziti u rječniku? Znaju li doći do informacije brzo i točno (precizno)? Kakvu korist mogu imati od rječnika u svom

stručnom radu, tj. u jeziku struke? Iskustvo pokazuje da studenti o rječniku imaju tek jednostranu, pojednostavljenu predodžbu, a da im uglavnom nedostaje vještina snalaženja u rječniku i vještina brzog pronalaženja informacija. Prema tome, razviti vještinu korištenja rječnika znači, prvenstveno, podučiti korisnike kako uspješno pronaći i iskoristiti informacije iz rječnika.

1) *Status rječnika u dosadašnjim istraživanjima*

Rječnici su se tradicionalno smatrali pomagalom nastavnika ili prevoditelja i time praktički bili isključeni iz nastavnog procesa. Sama ideja o razvijanju strategija korištenja rječnika relativno je nova. U sklopu metodičkih istraživanja rječnici su se najčešće istraživali i analizirali u kontekstu korisnosti određenog tipa rječnika za određen profil korisnika (Kirkpatrick, 1985) ili su se analizirali pojedini tipovi rječnika (npr. jednojezični, višejezični ili tzv. *learner's dictionaries*) na temelju nekih elemenata usporedbe (Atkins, 1985; Scholfield, 1997) ili su se opisivale inovacije u strukturiranju rječnika (Lamy, 1985; Benson, 1989) ili korisnost rječnika kao pomoćnog sredstva u razvijanju vještine razumijevanja teksta (Scholfield, 1997). Većina takvih i sličnih istraživanja temelji se uglavnom na teoretskim razmatranjima, a manje na empirijskim utemeljenim analizama. Scholfield (1997) u svom radu donosi informativan pregled radova i istraživanja nekih autora o korištenju rječnika u učenju stranog jezika. Svoja razmatranja smješta ponajprije unutar konteksta strategija učenja vokabulara te nas upućuje na relevantna istraživanja nekih autora o tome koje rječnike izabiru studenti kao primarno rješenje nasuprot aproksimativnom pogađanju značenja iz konteksta ili jednostavno izostavljanju. Uz to analizira korisnost određenih tipova rječnika za korisnike s dva aspekta: potrebe ispravne interpretacije značenja i potrebe ispravne jezične produkcije. Underhill (1985) iznosi zanimljiva razmišljanja o stavu nastavnika i studenata o korištenju rječnika kao i ideje o praktičnim aktivnostima sa svrhom uključivanja rječnika u nastavu.

U stručnoj lingvističkoj literaturi rječnik se najčešće istražuje u kontekstu analize praktičnih problema leksikografske prezentacije pojedinih složenih jezičnih entiteta, npr. kolokacija, idioma i sl. (Benson, 1985; Ivir, 1988; Cowie, 1978; Hausmann, 1991; Benson, 1989), tvorba riječi (Stein, 1985), gramatičke ili sintaksičke odrednice (Jackson, 1985), problemi rječničkih definicija (Žic-Fuchs, 1994).

O primjeni rječnika u nastavi govori se uglavnom sporadično i to prvenstveno unutar istraživanja strategija učenja vokabulara, pa informacije treba ponajviše tražiti na tom području. Valja, ipak, primijetiti da je ta tematika sve prisutnija u stručnoj literaturi i zaokuplja pozornost stručnjaka koji se bave podučavanjem stranih jezika.

2) Razlozi u prilog uključivanja rječnika u nastavu stranih jezika

Budući da se rječnik ubraja u referentnu literaturu za potrebe struke, potrebno je razmotriti razloge koji ne samo opravdavaju, već i uvjetuju širu upotrebu rječnika u nastavi.⁵ Iz iskustva u radu sa studentima arhitekture proizašla su sljedeća zapažanja.

Rječnik može postati korisno sredstvo u usvajanju i obogaćivanju vokabulara. Ovdje mislimo, prvenstveno, na jednojezični (englesko-engleski) rječnik. Korištenjem rječnika student se preobražava iz pasivnog primatelja u aktivan subjekt nastavnog procesa što u konačnici rezultira njegovim osamostaljivanjem, tj. smanjenom ovisnošću o nastavniku kao izvoru informacija, povećanim samopouzdanjem, individualiziranjem tempa rada, a time i uspješnijim učenjem. Razvijanjem vještine uporabe rječnika studenti postupno otkrivaju da rječnik ne donosi samo informaciju o značenju riječi, te jasnije uočavaju mehanizme jezičnog funkcioniranja u pogledu leksika. Izoštava se njihova leksička preciznost, svijest o kolokacijskim potencijalima i ograničenjima, te o potencijalnoj opasnosti od neodgovarajućeg izbora riječi. Vrlo često studenti imaju nejasnu predodžbu o značenjima mnogih riječi. Provjeravanjem u rječniku potičemo njihovu preciznost osobito tada kada se provjeravaju značenja ključnih

riječi za razumijevanje teksta. Produbljuje se njihova percepcija o načinima funkcioniranja leksika i o značenju. Iako sama vještina korištenja rječnika primarno poboljšava jezičnu kompetenciju (znanje jezika treba razlikovati od sposobnosti tečne komunikacije na nekom jeziku), rječnik može poslužiti kao podloga za poticanje komunikativne kompetencije kroz brojne komunikativne aktivnosti (Wright, 1998). Treba svakako naglasiti da studenti sa zadovoljstvom prihvaćaju postavljene zadatke, čemu zasigurno pridonosi činjenica da rad na rječniku i pomoću njega prvenstveno postavlja studenta u ulogu samostalnog istraživača, što potiče motivaciju, te pridonosi efikasnijem učenju.

Osobito prikladan i nadasve koristan način korištenja rječnika jest upućivanje studenata da istražuju kolokacijski potencijal neke riječi, tj. dopuštene kolokacijske odnose pomno odabranim, ciljanim zadacima. Uočavanje takvih odnosa za većinu je studenata zanimljiva spoznaja, koja im otvara novu perspektivu o načinu organizacije i funkcioniranja leksika, što će se nužno odraziti u njihovoj kvalitetnijoj produkciji. Jedini nedostatak takvog pristupa može biti uglavnom relativno mala prisutnost kolokacija u rječnicima, što bi se moglo kompenzirati kombiniranjem općih s kolokacijskim rječnicima. (Korisnost takvog pristupa potvrđuje i Woolard 2000:36-37).

Jedan od bitnih aspekata upoznavanja studenata s mogućnostima korištenja rječnika jest osvještavanje i izoštravanje njihove percepcije u pogledu kontrastiranja dvaju jezičnih sustava. Studenti postupno uviđaju da u međusobnom odnosu (npr. u prevodenju) dva jezika ne funkcioniraju na načelu *one-to-one correspondence*, tj. da jednom leksemu u jednom jeziku prijevodni ekvivalent ne mora biti (i često nije) njegov kontrastivni korespondent, inače utemeljen na aspektu istog semantičkog sadržaja koji oba pokrivaju u oba jezika. Prijevodni ekvivalent jednog leksema ponekad može biti višečlana leksička forma, čak i cijela rečenica. Na razini binarnih ili višečlanih struktura značenje ne ovisi ni na koji način o mogućoj formalnoj

korespondenciji njihovih članova izvan danog odnosa. Sve te spoznaje, kao i nastavnikov trud uložen u prezentaciju mogućnosti upotrebe rječnika pridonijet će boljem snalaženju studenata/budućih stručnjaka u stranom jeziku struke te kvalitetnijoj usmenoj i pismenoj kompetenciji i produkciji, osobito tamo gdje su suočeni s elementima prevodenja na strani jezik.

3) Zadaci nastavnika

Kako bi se rječnik približio korisnicima, odnosno uspješno integrirao u nastavu, potrebno je krenuti od sljedećeg:

- a) Prvi zadatak nastavnika treba biti upoznavanje studenta s vrstama rječnika, njihovim prednostima i manama te odgovarajućim odabirom optimalnog rječnika za njihove specifične potrebe. Rječnici mogu biti namijenjeni različitim dobnim skupinama, mogu biti dvojezični/višejezični i jednojezični, za izvorne ili neizvorne govornike koji uče engleski kao drugi strani jezik (tzv. *learner's dictionaries*) opći ili specijalizirani (bilo da se radi o nekom specifičnom području samog jezika, npr. idiomi, metafore, kolokacije itd. ili pak, o stručnoj terminologiji ili stručnim pojmovima određenih područja) ili pak, mogu biti enciklopedijski po svojoj sveobuhvatnosti. Danas postoje kompjutorizirane verzije rječnika poznatih nakladnika sa zvučnim zapisom svake natuknice i sl. Može se očekivati da će kompjutorska tehnologija donijeti neslućena poboljšanja, osobito kad je riječ o količini informacija koja će biti dostupna korisnicima.

Izbor rječnika na tržištu neprestano se povećava zahvaljujući novim spoznajama lingvističke struke, ali i zato što nakladnici jasno sagledavaju potreba tržišta.

- b) Studente treba upoznati s različitim načinima organizacije podataka u rječniku. Tradicionalno rječnici pohranjuju podatke prema alfabetskom redosljedu natuknica. Ali postoje i rječnici koji grupiraju informacije oko konceptata (takvi su primjerice *thesaurus*, slikovni rječnici, ili npr. Longmanov

Activator). Iz svih tih osobitosti izrastaju razlike između tipova rječnika u njihovoj organizaciji, sadržaju, prezentaciji informacija i orijentaciji. Po općoj orijentaciji temeljno se mogu razlikovati dva tipa rječnika: oni koji teže prvenstveno razumijevanju i objašnjavanju pojmova i oni ambiciozniji, namijenjeni jezičnoj produkciji, npr. Longmanov *Language Activator*.

- c) Studente treba upoznati s vrstama informacija koje o jeziku u rječniku nalazimo te sadržajem rječnika u pogledu njegove formalne organizacije (rječnički termini, znakovi, kratice i simboli, izgovor, neka gramatička i sintaktička određenja natuknica, vrste riječi). Treba ih zatim uputiti na uočavanje veza unutar leksičke organizacije: stupnjevanje značenja od primarnog, prototipnog ili najtipičnijeg značenja do dimenzije značenja koja se značajno odmaknula od primarnog (sve do mogućeg usko specifičnog značenja unutar njihove struke). Treba ih zatim upozoriti na različite semantičke odnose u koje leksemi ulaze (sinonimija, antonimija, hiperonimija, hiponimija, homofonija, homonimija, homografija), određen relativno ograničen kolokacijski potencijal (osim u specijaliziranim kolokacijskim rječnicima gdje je nešto veći), višečlane leksičke jedinice i njihova značenja, ilustraciju značenja u kontekstu, definicije značenja, prijevodne ekvivalente, ekstenzije ili modifikacije značenja (metaforizacija, metonimija, itd.), sociolingvističke odrednice (varijante prema zemljopisnom položaju, varijante prema stilu ili registru, varijante prema suvremenosti odnosno arhaičnosti pojedinih natuknica), natuknice kao odraz specifičnosti određene kulture i civilizacije, brojne ortografske varijante, etimologiju riječi i sl. Osobito je važno podučiti studenta pod kojim elementom tražiti višečlane leksičke jedinice (*multi-word phrases*), idiomatske sklopove, a student također treba znati koje od golemog broja značenja koja neki leksemi imaju (osobito semantički nespecifični glagoli kao *have*, *set* i sl.) upotrijebiti u određenom kontekstu.

Samo je po sebi razumljivo da su ovdje navedene brojne mogućnosti prezentacije rječničkog sadržaja i formalne organizacije dok će stvarni opseg i korisnost pojedinih informacija odrediti sam nastavnik ovisno o potrebama potencijalnih korisnika.

Pristup rječniku kao nastavnom pomagalu

U praktičnom nastavnom radu rječniku se može pristupiti na dva osnovna načina:

1. Rječniku se pristupa kao nastavnom pomagalu koje služi za bolju interpretaciju teksta s organiziranim zadacima, koji studenta vode u samostalnom radu na tekstu kao i u uspješnom snalaženju i traženju odgovarajućih podataka u rječniku. To, naravno, podrazumijeva dosljedno izbjegavanje korištenja rječnika samo radi provjere svake pojedine nepoznate riječi, jer se tako poništava osnovni cilj razvijanja vještine čitanja i zadovoljstvo koje iz njega proizlazi, što vodi u dosadu i suhoparnost. Nastavnik treba kreirati tip usmjerenog zadatka, koji će studenta potaknuti na istraživanje određenog aspekta značenja, dodatnih aspekata značenja, položaj jednog leksema unutar skupine značenjski srodnih leksema, uspoređivanje pretpostavljenih značenja iz konteksta i njihovo provjeravanje u rječniku, dopuštene kolokacijske odnose i sl. Čini se da upravo u navedenome leži korist razvijanja strategije korištenja rječnika, prije negoli u suhoparnom provjeravanju značenja riječi, ali trebalo bi provesti opsežnije istraživanje u tom smislu. Valja istaknuti da korištenje rječnika nikako ne smije postati samo sebi svrhom, nego treba služiti kreativnom obogaćivanju nastave.
2. Rječnik je samodostatan izvor podataka o jeziku koji se istražuje kroz niz organiziranih zadataka kojima je svrha pridonijeti razvijanju vještine efikasnog snalaženja i traženja odgovarajućih podataka. Da bi se to postiglo, korisno je raditi na jednom izvatku iz rječnika, odnosno na jednoj natuk-

nici koju se detaljno obrađuje.⁶ U ovom slučaju rječnik postaje primaran izvor interakcije. I ovdje treba imati na umu da takvu strategiju treba koristiti uglavnom radi upoznavanja sa strukturom i organizacijom rječnika, što znači da je nikako ne treba koristiti često tako da ona postane sama sebi svrhom, već njome treba samo obogatiti raznolikost nastavnih postupaka.

Praktični nastavni zadaci trebaju se koncipirati u skladu sa svime navedenim kao i s praktičnim potrebama korisnika te individualnim potrebama i zahtjevima nastavnih materijala na raspolaganju. Spekter takvih zadataka ograničen je potencijalom iskoristivosti određenog nastavnog materijala, ali možda još i više nastavnikovom kreativnošću.⁷

ZAKLJUČAK

U sklopu rasprava o efikasnim strategijama učenja stranih jezika težište je katkad na „nesvjesnom“ usvajanju jezičnog znanja kao djelotvornijem načinu približavanja ispravnoj jezičnoj produkciji. Postoje i mišljenja koja zagovaraju vrijednost svjesnog uočavanja i povezivanja jezičnih elemenata. S obzirom na činjenicu da je korištenje rječnika nesumnjivo svjesno vođena aktivnost, smatramo da je svakako treba iskoristiti i poticati, ali istodobno ona mora biti na neki način ograničena, usmjerena na jasno određen cilj, a nikako sama sebi svrhom ili isključiv izvor informacija. Za sada općenito nema jasnih spoznaja o tome pridonosi li upotreba rječnika dugoročnijem usvajanju vokabulara. To pitanje također postavlja Scholfield (1997:295). Da bi se na to odgovorilo, potrebno je provesti još mnogo analiza. Na temelju navedenog kao i s obzirom na praktično iskustvo koje smo stekli u radu sa studentima, mislimo da razvijanje strategije korištenja rječnika svakako pridonosi dugoročnijem usvajanju vokabulara negoli u slučaju dobivanja gotovih informacija od nastavnika. To se osobito odnosi na rad s jednojezičnim rječnikom, budući da su tu očito uključeni dublji kognitivni mehanizmi procesiranja informacija.

Također smatramo da osamostaljivanje studenata za snalaženje u stručnoj literaturi i komunikaciji na stranom jeziku te sposobnost efikasnog korištenja referentne literature imaju važnu ulogu u formiranju budućih stručnjaka, a istodobno su u skladu sa suvremenim stajalištem prema kojem je nastavnik samo posrednik u nastavnom procesu. Osobitu vrijednost vidimo u doprinosu raznolikosti nastavnih aktivnosti, poticanju samostalnog rada studenata i poticanju studenata da uočavaju za njih nove odnose unutar organizacije leksika. Sve to ima svrhu pridonijeti njihovoj kvalitetnijoj jezičnoj produkciji i boljem snalaženju u stranom jeziku struke. Upravo stoga je važno da postavljeni zadaci budu precizno formulirani i strogo namjenski orijentirani.

Svakako treba izbjegavati pretjerano i iscrpljujuće inzistiranje na korištenju rječnika. Vješt nastavnik sam će odrediti mjeru i osjetiti u ko-

jim aspektima rječnik može koristiti studentima te će koncipirati zadatke tako da studenta upozna s rječnikom, zainteresira ga i obogati novim spoznajama. Za studente nefiloloških fakulteta, kojima engleski jezik služi kao sredstvo pristupa stručnoj literaturi i razvoju njihove jezične kompetencije i samostalnosti, korist od ovladavanja strategijama korištenja rječnika iznimno je velika. Studenti bi trebali steći vještinu snalaženja u jednom kvalitetnom općem jednojezičnom rječniku, a također i u terminološkom rječniku struke i po mogućnosti u kolokacijskom rječniku. Studente treba upozoriti na vrijednost korištenja rječnika za njihove stručne i jezične potrebe. Ako im nastavnik uspije približiti potencijal iskoristivosti rječnika te probuditi želju i potrebu da se njime koriste, a ponekad možda čak i istražuju, učinio je mnogo.

REFERENCIJE

- Aitchinson, J. (1994). *Words in the Mind – An Introduction to the Mental Lexicon*. Oxford: Blackwell.
- Atkins, B. T. (1985). *Monolingual and Bilingual Learners' Dictionaries: A Comparison*. U *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 15 – 24. Oxford: Pergamon Press.
- Benson, M., Benson, E. & Ilson, R. (1986). *The BBI Combinatory Dictionary of English: A Guide to Word Combinations*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

- Benson, M. (1985). Collocations and Idioms. U *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 61 – 68. Oxford: Pergamon Press.
- Benson, M. (1989). The Structure of the Collocational Dictionary. *International Journal of Lexicography* 1, 2, 1 – 14.
- *Collins COBUILD English Language Dictionary* (1987). London: Harper Collins Publishers.
- Cowie, A. P. (1978). The Place of Illustrative Material and Collocations in the Design of a Learner's Dictionary. U P. Strevens (ur.), *In Honour of A. S. Hornby*, 127 – 139. London: Oxford University Press.
- Hausmann, F. J. (1991). Collocations in monolingual and Bilingual English Dictionaries. U W. Winter (ur.), *Trends in Linguistics – Studies and Monographs* 54, 225 – 236. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Ivir, V. (1988). Collocations in Dictionaries – Monolingual and Bilingual. U T. L. Burton et al. (ur.), *Lexicographical and Linguistic Studies / Essays in Honour of G. W. Turner I*, 43 – 50. Cambridge.
- Jackson, H. (1985). Grammar in the Dictionary. U *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 53 – 59. Oxford: Pergamon Press.
- Kirkpatrick, B. (1985). A Lexicographical Dilemma: Monolingual Dictionaries for the Native Speaker and for the Learner. U *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 7 – 13. Oxford: Pergamon Press.
- Lamy, M. N. (1985). Innovative Practices in French Monolingual Learners' Dictionaries as Compared with their English Counterparts. U *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 25 – 34. Oxford: Pergamon Press.
- *Longman – Language Activator – The World's First Production Dictionary* (1993). Longman.
- Pavičić, V. (2000). Istraživanje strategija učenja vokabulara. *Strani jezici XXIX*, 1 – 2, 15 – 25.
- Scholfield, P. (1997). Vocabulary Reference Works in Foreign Language Learning. U *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy*, 279 – 302. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stein, G. (1985). Word-Formation in Modern English Dictionaries. U *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 25 – 34. Oxford: Pergamon Press.
- Underhill, A. (1985). Working with the Monolingual Learners' Dictionary. U *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, 103 – 114. Oxford: Pergamon Press.
- Woolard, G. (2000). Collocation – Encouraging Learner Independence. U *Teaching Collocation – Further Developments in the Lexical Approach*, 28 – 46. London: Language Teaching Publications.
- Wright, J. (1998). *Dictionaries*. Oxford: Oxford University Press.
- Žic-Fuchs, M. (1994). Semantičke i leksikografske definicije. *Filologija* 22 – 23, 275 – 279.

DICTIONARY AND THE POTENTIAL OF ITS USE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Summary

The article deals with the dictionary and the value of its integration into foreign language teaching. On one side, the dictionary is theoretically considered in terms of its features and inadequacies. It is a product of the interaction between linguistic research in the fields of lexicology and semantics and lexicography in the context of sophisticated computer technology. Practically it must be pointed out that the strategy of using dictionary should be developed as a conscious teaching activity. Its potential is yet to be investigated but it is obvious that knowing how to retrieve information from a dictionary enhances one's perception about meaning and vocabulary organization but also facilitates vocabulary retention. Considering the fact that a dictionary is part of referential literature, the strategy of its exploitation might prove particularly useful in ESP/EAP teaching.

Key words: dictionary, vocabulary learning strategy, teaching

BILJEŠKE

¹ v. Aitchinson (1994:3–15) o analizi funkcioniranja mentalnog leksikona i usporedbi strukture pisanog rječnika i onim pohranjenim unutar ljudskog uma.

² Istraživanja kognitivnih semantičara dala su novo pojašnjenje načina generiranja značenja u ljudskom umu preko koncepta prototipa u odnosu na koji sva ostala značenja ulaze u hijerarhijske odnose.

³ O problemu tradicionalnih leksikografskih definicija i prednostima novog tipa kognitivno semantičkih definicija s osvrtom na pojam prototipa v. Žic-Fuchs (1994).

⁴ v. Pavičić (2000).

⁵ Jedan od ciljeva nastave za potrebe struke jest osposobljavanje studenata za uspješno snalaženje u stručnoj literaturi.

⁶ Za studente arhitekture izabrali smo natuknicu *build* (kao hiperonim leksemu *architecture*) iz Longmanova konceptualnog rječnika (kao ilustraciju jednog tako organiziranog rječnika) i natuknicu *architecture* iz općeg rječnika alfabetske organizacije. Uz dobro organizirane zadatke, kojima se studente vodi prema ostvarivanju gore navedenih ciljeva, ti izvaci obiluju korisnom stručnom terminologijom koju studenti trebaju usvojiti i koja može poslužiti kao temelj daljnjem proširenju semantički srodnih stručnih termina.

⁷ Kao izvor brojnih kreativnih ideja o korištenju rječnika može poslužiti knjiga J. Wrighta pod naslovom *Dictionaries* (navedena u literaturi).

